

THE PHILOSOPHY OF MODERN EDUCATION. MODERN PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES AND METHODS

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-228-9-55>

MODERN PARADIGMS OF PROVIDING THE SPECIAL COMMUNICATIVE NEEDS OF SIGN LANGUAGE STUDENTS

СУЧАСНІ ПАРАДИГМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБЛИВИХ КОМУНІКАТИВНИХ ПОТРЕБ ЖЕСТОМОВНИХ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Adamiuk N. B.

*PhD in Education,
Senior Research Fellow of Sign Language
Education Division
Mykola Yarmachenko Institute of Special
Education and Psychology of the National
Academy of Educational Sciences
of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Адамюк Н. Б.

*кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу навчання жестової мови
Інститут спеціальної педагогіки
і психології імені Миколи Ярмаченка
Національної академії педагогічних наук
України
м. Київ, Україна*

Мовне питання є актуальним в Україні в останні роки. Зокрема і меншини, представниками якої є жестомовні особи, оскільки у них єдиним чи основним засобом спілкування є українська жестова мова (УЖМ). Щодо неї є багато запитань, які до кінця не розв'язані і, відтак, є предметом дискусій між представниками згаданої меншини, науковцями, педагогами навчальних закладів. До речі, це велике угруповання, слід називати лінгвоменшиною, бо питання стоїть не в приналежності до якоїсь нації, а у використанні глухими жестової мови (ЖМ).

Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2019) передбачено право національних меншин навчатися своєю мовою, згадується і право жестомовних осіб «вільно використовувати українську жестову мову в суспільному житті, вивчати та підтримувати її, а також навчатися українською жестовою мовою (ст. 4, п. 4). Втім, закон не висвітлює механізм задоволення комунікативних потреб осіб згаданої категорії. Відтак, варто розглянути ці потреба на всіх рівнях освіти.

Дошкільний період. Це формування першої мови, з якою пов'язані подальші мисленнєві процеси. Отже, важливим для зростання дитини в когнітивному і креативному плані є комунікативне середовище. Це – родина, мова якої є зразком для дитини і фундаментом для її лінгвального розвитку. Це може відбуватися за умови, що для дитини комунікативне середовище є доступним [1, 69].

Розглянемо мовлення та комунікативне середовище у двох групах батьків, які виховують глухих дітей: це – батьки, якічують, та глухі батьки.

Переважає більшість батьків, якічують, з народженням глухої дитини опиняються перед проблемою комунікації, яку розв'язують суто медичним шляхом: слухопротезування дітей засобом постійного використання ними слухового апарату або вживання кохлеарного імпланту, оскільки на дитину вони покладають великі надії та запити. Батьки, якічують, щиро вважають, що питання комунікації таким чином буде вирішено позитивно – і це є їхньою помилкою. Адже втрачається час: 1) для спілкування з дитиною, який може вираховуватися роками, і який віддаляє дитину від батьків, 2) на формування дитиною вміння адекватно будувати відповідь, що призводить до педагогічної запущеності, оскільки перша мова як така відсутня. Таким чином, комунікативні потреби дитини не задовольняються [2, 122].

У родині глухих батьків комунікативне середовище аналогічне середовищу родини, в якій зростає дитина, яка чує. З перших днів життя глухої дитини її глухі батьки спілкуються з нею засобом ЖМ, нею ж вчать, граються, передають власні досвід та знання тощо. Таким чином, ми можемо стверджувати, що родини глухих сформували комунікативні потреби дітей і самі вони є замовниками послуг з комунікації [3, 39].

Для батьків, якічують, є єдино правильний шлях: для формування комунікативних потреб власних дітей варто вивчити УЖМ на доступному рівні володіння. Цей шлях аж ніяк не перекреслює бажання батьків розвинути словесне мовлення дитини. Що стосується можливості батьків, якічують, вивчити УЖМ, доводиться констатувати, що в Україні відсутня система педагогічного супроводу батьків починаючи з моменту констатації факту глухоти у дитини.

Шкільний період. Педагоги початкової школи констатують, що підготовленими до школи є діти з родини глухих батьків. Діти з родин батьків, якічують, різняться між собою в залежності від наступних чинників: якою мовою комунікації спілкуються члени родини між собою; якою є частота спілкування; який обсяг нових знань отримує глуха дитина в процесі спілкування з усіма членами родини; які, зрештою, є залишки слуху та який стан мовлення. Важливо вияснити,

яка мова спілкування, у разі застосування в родині двох і більше мов, є комфортною для самої дитини. Педагоги ж констатують, що для задоволення комунікативних потреб глухі та напівглухі учні обирають ЖМ, що є доказом приналежності їх до категорії жестомовних осіб. Втім, жестомовні особи мають у кінці шкільного періоду володіти двома мовами, тобто бути бімодально-білінгвальними, гнучко переходити з однієї мови на іншу [4, 17].

Що стосується педагогів, то вони мають знати ЖМ на достатньому рівні. Втім, переважна більшість фахівців не володіє нею на рівні невимушеної комунікації з учнями; вони потребують перекладацьких послуг; уроки ведуться мовою, якою володіють вони самі. Дистанційна форма навчання, яка впевнено увійшла в шкільне життя, є свідченням низького рівня комунікативного середовища, в якому комунікативні потреби учнів задовольняються слабо, або задовольняються поза школою. Уведення в навчальну програму спеціальних шкіл дисципліни «Українська жестова мова» не повинно розв'язувати питання задоволення комунікативних потреб для отримання знань з інших навчальних предметів. Попри зв'язку з ними, предмет «Українська жестова мова» має свою головну мету, яка передбачає вивчення УЖМ на мовознавчому рівні, тобто опанування учнями всіх її мовних норм. Також наступною метою є опанування на основі знань мовних норм УЖМ іншої мови – словесної. Відтак, на уроках інших навчальних дисциплін має вивчатися власне сам предмет, втім, в умовах бімодального білінгвізму [5, 47].

Критичною є ситуація з батьками, які не знають ЖМ і неспроможні надати освітні послуги під час дистанційного чи оф-лайн навчання, виконання домашніх завдань тощо. Проблематичним стає звичайне родинне спілкування. Створення в Україні інформаційно-консультативного центру для батьків жестомовних дітей могло б розв'язати різні проблеми, в тому числі освітні, в процесі виховання своїх дітей.

Навчання у закладі вищої освіти. Унаслідок уведення в дію ЗНО створення повноцінних спеціальних груп глухих студентів стає проблематичним: випускники спеціальних шкіл порівняно з однолітками, що чуять, мають низькі результати. Втім, певна частина з жестомовних щороку стає студентами і навчається як в спеціальних групах, так і інклюзивно. Для останніх не передбачена присутність в групі перекладача ЖМ. У спеціальній групі присутність перекладача ЖМ є обов'язковою. Жоден викладач закладу вищої освіти в Україні не володіє ЖМ і не проходив спеціальні курси з питання специфіки викладання жестомовним студентам, особливостей сприймання ними

програмового матеріалу, особливостей соціокультурної комунікації тощо. Що стосується перекладачів ЖМ, які надають перекладацькі послуги в системі освіти і, відтак, є освітніми перекладачами ЖМ, – вони не проходили спеціальні курси підготовки та підвищення кваліфікації і, відповідно, не мають сертифікаційного документу. Всі освітні перекладачі ЖМ систематично проходять курси підвищення кваліфікації, але проходити атестацію на визначення фахового рівня можуть безпосередньо в місцевій організації Українського товариства глухих або у своєму закладі вищої освіти на рівні з іншими педагогами закладу.

Література:

1. Замша А. В., Федоренко О. Ф. Шкільна освіта глухих – виклик для інклюзивної практики навчання. *Pedagogical and psychological science and education: transformation and vectors of development*: Collective monograph. Riga, Latvia: Izdevnieciba Baltija Publishing, 2021.
2. Адамюк Н. Б. Стан забезпечення комунікативних потреб здобувачів освіти з порушеннями слуху. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 70, т. 1. С. 120-125.
3. Адамюк Н., Дробот О., Замша А., Федоренко О. Бімодальний білінгвізм: новий підхід в освіті осіб із порушеннями слуху. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2019. Вип. 1(90). С.35-41.
4. Adamiuk, N. B. (2017). Sign Language as a new educational subject in a special school for the deaf : pluses and minuses. *International scientific-practical conference «Personality: Family and Society: Issue of Pedagogy. Psychology,. Politology and Sociology: Conference Proceedings, June 16-17, 2017. Shumen : Konstantin Preslavsky University of Shumen, p.8-10. [in English]*.
5. Zamsha, A., Adamiuk, N. (2020). Principles of designing bimodal-bilingual educational environment for the deaf and hard-of-hearing learners. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. № 6(34), vol. 1, p. 45-49. [in English].